

Bogusława Puzio-Wacławik

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

SAMOZATRUDNIENIE JAKO ELEMENT SYSTEMOWEGO WSPARCIA RYNKU PRACY W POLSCE

Wprowadzenie

Rynek pracy jako integralna część systemu gospodarczego kraju wymaga podejścia całościowego, co oznacza działania zsynchronizowane, wieloaspektowe, czyli postrzeganie rynku pracy w sposób systemowy. Tendencja do zwiększania elastyczności rynku pracy stanowi odpowiedź na coraz bardziej dynamiczne zmiany w gospodarce i musi być częścią podejścia systemowego, gdyż działania deregulacyjne są bardzo zróżnicowane i obejmują różne elementy tego rynku. Samozatrudnienie wpisuje się w ten nurt, gdyż jego upowszechnienie jest traktowane w określonych sytuacjach jako próba rozwiązania problemu bezrobocia dla osób, które w ten sposób wracają do aktywności zawodowej. Również zmiana formy zatrudnienia z umowy o pracę na podjęcie pracy na własny rachunek pozwala na uniknięcie zwolnienia i popadnięcia w bezrobocie. Z drugiej strony pracodawcy czerpią wymierne korzyści z takiej zmiany, gdyż nie muszą już ponosić wysokich kosztów pracy, a mogą nadal współpracować z samozatrudnionymi na podstawie odrębnych umów dotyczących wykonania określonej pracy.

Celem opracowania jest przybliżenie problematyki samozatrudnienia, jako jednego z elementów polityki rynku pracy, a także próba ilościowej i jakościowej analizy tej formy zatrudnienia w Polsce. Hipoteza badawcza założona na wstępie badań brzmi następująco: samozatrudnienie jest istotnym elementem systemowego podejścia do problemów rynku pracy i może stanowić alternatywną formę zatrudnienia.

W celu zweryfikowania hipotezy posłużono się metodą opisową, poczynając od próby zdefiniowania samozatrudnienia, a także analizą informacji statystycznych, mającą na celu oszacowanie wielkości tej formy zatrudnienia w Polsce i obserwację zmian w analizowanym zakresie.

Pojęcie „samozatrudnienia”

Samozatrudnienie, czyli praca na własny rachunek¹, oznacza taki rodzaj aktywności, w której osoba prowadząca własną działalność gospodarczą ponosi wszelkie konsekwencje majątkowe oraz ryzyko ekonomiczne związane z wykonywaniem tej działalności². Najczęściej definiując tę formę zatrudnienia mamy na myśli jednoosobową działalność gospodarczą, prowadzoną na własne ryzyko i rachunek oraz na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej. Jej właścicielem i twórcą jest osoba fizyczna, dalej rozumiana jako przedsiębiorca.

Działalność gospodarcza, którą może wykonywać samozatrudniony jest określona w art. 2 ustawy z 2 lipca 2004 r. Jest to działalność zarobkowa: usługowa, handlowa, wytwórcza, budowlana lub polegająca na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu kopalin ze złóż oraz na pobieraniu pożytków z rzeczy oraz z wartości niematerialnych i prawnych. Taka działalność prowadzona jest w sposób zorganizowany i ciągły oraz we własnym imieniu, bez względu na jej efekt³. Osoby fizyczne prowadzące działalność na własny rachunek mają obowiązek prowadzenia rozliczeń finansowych za pośrednictwem rachunku bankowego, co zostało zapisane w art. 22 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej⁴.

Przedsiębiorca to osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną (spółka kapitałowa w organizacji, wspólnota mieszkaniowa). Taka osoba wykonuje działalność gospodarczą we własnym imieniu. Ponadto przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej⁵. Warto tu dodać, że w rzeczywistości gospodarczej można się spotkać ze szczególnym przypadkiem, jakim jest wymuszone założenie firmy jednoosobowej. Zdarza się bowiem, że pracodawca nakłania do takich działań pracownika w celu zaoszczędzenia na składkach ZUS i ominięcia przepisów prawa pracy. Zostaje wówczas podpisany kontrakt, w wyniku którego dotychczasowy pracownik staje się podwykonawcą tylko formalnie prowadzącym wla-

¹ Taka nazwa jest używana przez GUS i dane określające ilość pracowników pracujących na własny rachunek (w tym pracodawców) są częścią Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności.

² T. Szanciło, Przedsiębiorca w prawie polskim, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005, nr 3, s. 8-9.

³ www.biznes-firma.pl/Samozatrudnienie_kontra_prawo_pracy,17463.html (08.06.2012).

⁴ Dzienniki Ustaw nr 173, poz. 1808.

⁵ GUS do samozatrudnionych zalicza również osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej osób fizycznych. Według obowiązującego prawa spółka cywilna nie może być traktowana jako samodzielny przedsiębiorca. Przedsiębiorcami są tu poszczególni wspólnicy tej spółki. Zob. szerzej: T. Duraj, Prawna perspektywa pracy na własny rachunek, w: Praca na własny rachunek – determinanty i implikacje, red. E. Kryńska, IPiSS, Warszawa 2007, s. 51.

sną działalność gospodarczą. O ile pracodawcy taka zmiana przynosi wiele oszczędności, o tyle dla pracownika oznacza utratę świadczeń, takich jak prawo do płatnego urlopu wypoczynkowego, świadczeń BHP, a także możliwość utraty pracy (rozwiązania umowy) z dnia na dzień bez okresu wypowiedzenia. Bardzo dużo zależy tutaj od klauzul zawartych w podpisanym kontrakcie, można np. postarać się o dodatkowe zapisy mówiące o kilkumiesięcznym czasie wypowiedzenia umowy. W 2007 r. weszła w życie nowa ustawa o Państwowej Inspekcji Pracy, która poprawiła sytuację osób fizycznych działających w warunkach samozatrudnienia⁶. Ustawa ta znacznie poszerzyła zakres ochrony życia i zdrowia osób samozatrudnionych, mianowicie pracodawca jest zobowiązany do zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy również osobom fizycznym prowadzącym w zakładzie pracy lub w miejscu wyznaczonym przez pracodawcę na własny rachunek działalność gospodarczą⁷. Ponadto ustawa i zmodyfikowany Kodeks pracy nałożyły na osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek w każdej sytuacji świadczenia pracy obowiązki, jakie spoczywają na pracownikach co do przestrzegania przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy⁸.

Samozatrudnienie to nie tylko wady, ale i korzyści dla przedsiębiorcy pracującego w takim trybie. Dzięki podjęciu pracy na własny rachunek ma on możliwość znacznego ograniczenia wysokości składek na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne. Niezależnie od tego, jakiej wysokości jest osiągniany przez niego dochód płaci składki od zadeklarowanej podstawy wymiaru, a to stanowi 60% przeciętnego wynagrodzenia. Dodatkowo, osoby rozpoczynające prowadzenie działalności gospodarczej w większości przypadków mają możliwość przez pierwsze dwa lata płacić te składki od 30% minimalnego wynagrodzenia. Obecnie ta kwota jest równa 415,80 zł miesięcznie. W porównaniu z pracownikami dobrze zarabiającymi, którzy oddają do ZUS co miesiąc nawet kilka tysięcy złotych, to naprawdę niewiele⁹.

W przypadku osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą istnieje możliwość opodatkowania dochodów w formie podatku w stałej wysokości wynoszącej 19%. Ta stawka pozwala na uniknięcie konieczności oddania ZUS

⁶ Dz.U. 2007, nr 89, poz. 589.

⁷ Oznacza to sytuację, w której usługi samozatrudnionego są świadczone w zakładzie pracy należącym do tego pracodawcy lub w innym wyznaczonym przez niego miejscu. Najczęściej dotyczy to sytuacji, gdy osoba fizyczna pracująca na własny rachunek jest byłym pracownikiem wskazanego tu pracodawcy.

⁸ Samozatrudniony musi znać przepisy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy, poddawać się wymaganiom egzaminom, dbać o należyty stan maszyn, stosować środki ochrony zbiorowej i indywidualnej, a także poddawać się badaniom lekarskim.

⁹ www.biznes-firma.pl/Samozatrudnienie,16753.html (04.07.2012).

13,71% wynagrodzenia i zapłacenia od pozostałej kwoty 40% podatku¹⁰. Warto tu dodać, że na początku działalności taka forma opodatkowania wcale nie musi być najkorzystniejsza, gdyż przedsiębiorca uzyskuje wtedy niewielkie dochody. Zarobki osób samozatrudnionych najczęściej nie są zbyt imponujące w skali roku, przynajmniej w pierwszym etapie prowadzenia firmy, dlatego płacone przez nich podatki raczej nie przekraczają pierwszego progu podatkowego. Oznacza to, że tacy podatnicy nie powinni wybierać podatku liniowego od działalności gospodarczej, ponieważ tylko na tym stracą. Wynika to z faktu, że w przypadku podatku liniowego nie istnieje kwota wolna od podatku, gdyż dopiero przekroczenie granicy około 90 tys. zł rocznego dochodu sprawia, że podatek liniowy w skali 19% jest opłacalny. Trzeba podkreślić, że wybór podatku liniowego jest równoznaczny z dobrowolną rezygnacją z prawa do pomniejszenia dochodu do opodatkowania o ulgi i odliczenia inne niż obowiązkowe składki na ubezpieczenie społeczne i ewentualnie poniesioną stratę. Natomiast sam podatek zmniejsza się wyłącznie o odliczenia składek na obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne. Czyli nie można pomniejszyć go np. o odliczenia z tytułu ulgi na Internet.

Forma samozatrudnienia napotyka wiele barier. W przypadku niewielkich firm przeszkodą mogą być kwalifikacje i kompetencje samego przedsiębiorcy. Często brakuje mu kompleksowej wiedzy z zakresu zarządzania, marketingu, technologii, prawa itp. W sytuacji dużych przedsiębiorstw właściciel po prostu zatrudnia specjalistów z tych dziedzin. Barię może również stanowić niedostatek kapitału, co powoduje, że nawet niewielkie zmiany w popycie na produkty czy usługi firmy są przez nią mocno odczuwane. Korzystanie w takiej sytuacji z kredytów bankowych jest ograniczone i dostępne przede wszystkim dla dużych przedsiębiorstw. Małe firmy bazują na środkach własnych, ewentualnie na pożyczonych od rodziny lub znajomych. Problem może także stanowić zbyt wiele biurokratyzowanych wymogów dotyczących danej działalności (zezwozenia, dopuszczenia, zaświadczenia od różnych służb itd.) – uzyskaniem wszystkich wymaganych dokumentów musi się zajmować sam właściciel, co w przypadku małej firmy może stanowić duże utrudnienie. Wszystkie te problemy powodują, że

¹⁰ W zakresie ubezpieczeń społecznych część składek ma charakter obligatoryjny, a część dobrowolny. I tutaj warto zaznaczyć, że nie dla wszystkich osób prowadzących działalność gospodarczą ubezpieczenie społeczne jest obowiązkowe. Niektórzy przedsiębiorcy prowadząc swoją działalność mają tytuł jedynie do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalno-rentowych. Dotyczy to samozatrudnionych, którzy jednocześnie pozostają w stosunku pracy, a ich podstawa wymiaru składek w przeliczeniu na okres miesiąca jest równa co najmniej kwocie minimalnego wynagrodzenia. Szerzej temat ubezpieczeń społecznych w sytuacji samozatrudnienia jest opisany w: M. Olszewska, Pracujący na własny rachunek wobec ubezpieczeń społecznych, w: Praca na własny rachunek..., op. cit.

liczba upadków małych firm jest relatywnie duża, co tłumaczone jest wyjątkową wrażliwością tych firm na wymienione wyżej czynniki¹¹. Różnice między samozatrudnieniem a stosunkiem pracy są liczne:

- Pracownik zatrudniony na podstawie umowy o pracę zobowiązuje się do wykonywania określonych przez pracodawcę zadań w miejscu oraz czasie wyznaczonym przez pracodawcę. Samozatrudnionego to nie obowiązuje, ma on całkowitą swobodę w wyborze miejsca i godzin pracy, ale trzeba pamiętać, że może to oznaczać pracę w wymiarze godzinowym dziennym czy tygodniowym większym niż przewiduje to Kodeks pracy.
- Pracodawca zobowiązuje się do zatrudnienia pracownika ograniczonego stosunkiem pracy za określone wynagrodzenie, w przeciwieństwie do osoby samozatrudnionej, wobec której prawo pracy nie gwarantuje minimalnego poziomu płacy. Dlatego sposoby zapłaty i terminy ustala się indywidualnie.
- Do stosunku pracy odnoszą się przepisy prawa pracy. Natomiast osoby samozatrudnione współpracują ze swoimi kontrahentami na podstawie umów cywilnoprawnych, więc do samozatrudnionych przepisy te nie znajdują zastosowania.
- Wszelkie ryzyko dotyczące stosunku pracy spoczywa na pracodawcy, natomiast w przypadku samozatrudnienia ryzyko to spada na samozatrudnionego przedsiębiorcę.
- Umowa samozatrudnionego z zatrudniającym, w przeciwieństwie do umowy o stosunek pracy, opiera się na większej swobodzie co do np. zakazu konkurencji i poufności.
- Forma samozatrudnienia gwarantuje niższe składki ZUS niż w przypadku osób zatrudnionych na etat, czyli minimum 60% prognozowanego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek. Ponadto bazę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe samozatrudnionych ubezpieczonych w okresie pierwszych 24 miesięcy od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej stanowi zadeklarowana kwota, która nie może być niższa niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia.
- Samozatrudnienie charakteryzuje się małą stabilnością zatrudnienia, w przeciwieństwie do zatrudnienia na etat.

¹¹ M. Bednarski, Przesłanki rozwoju małych firm, w: Praca na własny rachunek..., op. cit., s. 103-105.

- W przeciwieństwie do osoby zatrudnionej na etat, osoba samozatrudniona musi samodzielnie prowadzić księgowość, uiszczać składki ubezpieczeniowe i podatki.
- Odwrotnie niż osoba zatrudniona na etat, osobie samozatrudnionej nie przysługuje prawo do urlopu. Warto jednak dodać, że w umowie można zastrzec prawo do zawieszenia świadczenia usług przez określony wymiar czasu bez zmiany ustalonego wynagrodzenia.
- Odpowiedzialność pracownika zatrudnionego na etat określa Kodeks pracy, a w przypadku samozatrudnionego można w umowie ograniczyć jego odpowiedzialność do określonej kwoty, np. tytułem kar umownych, bez możliwości dochodzenia pełnego odszkodowania.
- W odróżnieniu od pracownika etatowego, podmiot zatrudniający osobę samozatrudnioną może w każdej chwili rozwiązać z nią umowę, jednak można wskazać w umowie uzgodniony okres wypowiedzenia oraz określić, jakie przyczyny usprawiedliwiają rozwiązanie umowy bez wypowiedzenia.
- Samozatrudnionych, w przeciwieństwie do pracowników etatowych, nie dotyczą formalne okresy ochronne przed rozwiązaniem stosunku pracy, czyli np. zakaz wypowiedzenia umowy o pracę w okresie czterech lat przed nabyciem prawa do emerytury oraz zakaz wypowiedzenia umowy w czasie usprawiedliwionej nieobecności w pracy.
- Pracownicy zatrudnieni na etat mają zapewnioną ochronę ze strony związków zawodowych, natomiast osoby samozatrudnione nie mogą liczyć na taką ochronę.

Stan i dynamika samozatrudnienia w Polsce

Samozatrudnienie stanowi często wybraną formę zatrudnienia, będącą bądź atrakcyjną alternatywą dla osób nieznajdujących satysfakcji z pracy etatowej, bądź jedynym możliwym sposobem świadczenia pracy, szczególnie w okresie spowolnienia gospodarczego, gdy wiele przedsiębiorstw staje przed koniecznością restrukturyzacji i cięcia kosztów.

Tabela 1

Wielkość samozatrudnienia w Polsce w latach 2005-2009 (w tys.)

Wyszczególnienie	Lata						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zatrudnienie ogółem	14 390	14 911	15 538	16 005	15 885	16 075	16 201
Samozatrudnienie	2972	2911	2942	2914	2979	3017	3052

Źródło: Aktywność ekonomiczna Polski. IV kwartał 2011, GUS, s. 57.

Przyjmuje się, że kryzys finansowy na świecie rozpoczął się w 2007 r., jednak pierwsze symptomy zaobserwowano już wcześniej i dlatego do analizy wybrano tak długi okres. W Polsce kryzys nie wystąpił, ale w badanym okresie zaobserwowano wyraźne spowolnienie gospodarcze. Z tab. 1 wynika, że liczba osób samozatrudnionych w naszym kraju prawie się nie zmienia, natomiast odnosząc tę liczbę do zatrudnionych ogółem widzimy, że począwszy od 2005 r. udział samozatrudnionych w zatrudnieniu ogółem obniżył się o około 2 pkt. proc., co wynika ze wzrostu zatrudnienia ogółem w badanym okresie (tab. 2). Jak wynika z danych GUS, na koniec czerwca 2011 r. w Polsce REGON posiadało prawie 3,9 mln firm. Z tego „aktywnych gospodarczo”, czyli faktycznie działających i wypracowujących, jak szacuje Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, jest blisko połowa, czyli niecałe 2 mln¹². To powoduje, że rocznie przychody generowane przez osoby samozatrudnione są znaczne, jednak mniejsze niż szacunki wynikające z liczby zarejestrowanych firm i wynoszą ponad 730 mld zł.

Tabela 2

Udział samozatrudnienia w ogólnej liczbie osób zatrudnionych w latach 2005-2011 (w%)

	Lata						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Udział samozatrudnienia w zatrudnieniu ogółem	20,25	19,52	18,93	18,20	18,29	18,77	18,84

Na początku badanego okresu udział liczby samozatrudnionych w całym zatrudnieniu był większy, co można tłumaczyć jeszcze dobrą koniunkturą gospodarczą. Wyraźny spadek widać od 2007 r., kiedy sytuacja gospodarcza zaczęła się pogarszać na skutek kryzysu finansowego. Mimo że w Polsce kryzys jeszcze nie

¹² www.biznes-firma.pl/Kryzys_a_zatrudnienie/samozatrudnienie1.html (05.05.2012).

był widoczny w takim stopniu, jak na zachodzie Europy, to wiele polskich firm nastawionych na produkcję przeznaczoną na eksport, w związku z pogarszającą się sytuacją w gospodarce światowej podjęło działania prewencyjne, a w szczególności oszczędnościowe, polegające bardziej na ograniczeniu kosztów i wyczerkiwaniu niż na ekspansji na kolejne rynki zbytu.

Tabela 3

Samozatrudnieni według płci w latach 2005-2011 (w tys.)

	Lata						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kobiety	1013	1011	1022	1030	1024	1036	1043
Mężczyźni	1881	1893	1910	1941	1955	1981	2009

Źródło: Aktywność ekonomiczna Polski..., op. cit., s. 58-59.

Można w przybliżeniu uznać, że mężczyźni 2-krotnie częściej niż kobiety podejmują działalność jako osoby samozatrudnione (tab. 3). Jest to zapewne spowodowane tym, że kobiety są tu ograniczone rolą, jaką mają do spełnienia w rodzinie i która czyni je mniej dyspozycyjnymi od mężczyzn. Ponadto tradycyjnie to mężczyźni starają się zapewnić swojej rodzinie utrzymanie na godziwym poziomie i to skłania ich do znacznie odważniejszych działań w tym kierunku.

Tabela 4

Samozatrudnieni prowadzący działalność w miastach i wsiach w latach 2005-2011 (w tys.)

	Lata						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Miasta	1137	1166	1197	1260	1296	1360	1376
Wieś	1757	1737	1735	1711	1683	1657	1676

Źródło: Ibid., s. 60-61.

Osoby samozatrudnione częściej są mieszkańcami wsi (tab. 4) niż miast. Wynika to ze znacznie mniejszej liczby przedsiębiorstw, które mogłyby zatrudnić większą liczbę pracowników (jak to się dzieje w miastach). Zwłaszcza na początku badanego okresu ta dysproporcja jest duża i oznacza, że w 2005 r. liczba samozatrudnionych mieszkańców miasta stanowi 64,71% liczby samozatrudnionych mieszkańców wsi. Natomiast w 2011 r. różnica ta uległa znacznemu zmniejszeniu, co oznacza, że liczba samozatrudnionych mieszkańców miasta stanowiła 82,10% samozatrudnionych mieszkańców wsi. Przemiany te wynikały

m.in. z tego, że samozatrudnienie jest coraz bardziej znane i akceptowane na bardziej konserwatywnej wsi, która wolniej przystosowuje się do nowych rozwiązań i form działalności. Ponadto w niepewnej sytuacji gospodarczej, wynikającej z przedłużającego się kryzysu mieszkańcy wsi są zmuszeni do wykazania inicjatywy i przedsiębiorczości, aby zapewnić sobie byt.

Tabela 5

Samozatrudnieni w wybranych sekcjach PKD w miastach i na wsi w 2011 r. (w tys.)

	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Handel, naprawa pojazdów samochodowych	Transport i gospodarka magazynowa	Edukacja	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Miasta	95	118	175	352	97	30	65
Wieś	1174	63	116	151	45	6	17

Źródło: Ibid., s. 66.

Analizując rozkład samozatrudnienia w najczęściej wybieranych sekcjach działalności widzimy, że mieszkańcy miast wybierają na ogół inne sekcje niż mieszkańcy wsi (tab. 5). Wśród samozatrudnionych mieszkańców miast najbardziej popularne są handel i naprawa pojazdów samochodowych, natomiast wśród samozatrudnionych mieszkańców wsi najczęściej wybierane są rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybołówstwo.

Tabela 6

Samozatrudnieni według płci i wykształcenia w 2011r. (w tys.)

	Wyższe	Policealne i średnie zawodowe	Średnie ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe	Gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe
Ogółem	625	888	212	1011	310
Kobiety	238	320	99	281	103
Mężczyźni	387	568	112	729	207

Źródło: Ibid., s. 67.

Wśród samozatrudnionych kobiet najwięcej jest osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym, natomiast samozatrudnieni mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (tab. 6). W dalszej kolejności w przypadku kobiet jest wykształcenie zasadnicze zawodowe, wyższe, gimnazjalne, pod-

stawowe i niepełne podstawowe oraz średnie ogólnokształcące. Z kolei w przypadku mężczyzn kolejność ta jest nieco inna, mianowicie na drugim miejscu jest wykształcenie policealne i średnie zawodowe, następnie wyższe, gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe oraz średnie ogólnokształcące.

Ogólnie można stwierdzić, że udział samozatrudnienia w zatrudnieniu ogółem w Polsce prawie się nie zmienia, co oznacza, że jest to forma aktywności zawodowej, która okazała się bądź jedynym wyjściem na niestabilnym rynku pracy, bądź skutecznym sposobem na zapewnienie sobie środków do życia dla sporej grupy Polaków. Omawiając strukturę samozatrudnienia według wyżej wymienionych kryteriów można wysnuć wnioski wynikające z analizy wieku, wykształcenia i płci, jako kryteriów sprzyjających bądź nie pracy na własny rachunek. Natomiast z obserwacji samozatrudnienia w wybranych sekcjach PKD wynika, że ta forma zatrudnienia nie w każdym rodzaju działalności się sprawdza w jednakowym stopniu i stąd wynikają dysproporcje przedstawione w tab. 4.

Powyższe informacje pozwalają na stwierdzenie, że grupa osób decydujących się na prowadzenie działalności na własny rachunek jest bardzo zróżnicowana zarówno demograficznie, społecznie, jak i ekonomicznie. A zatem taki rodzaj zatrudnienia stanowi realną alternatywę dla pozostałych form zatrudnienia.

Podsumowanie

Samozatrudnienie stało się wyzwaniem i koniecznością dla osób tracących dotychczasową pozycję zawodową. Równocześnie jest przejawem przedsiębiorczości, która w ostatnich latach nabrała w Polsce szczególnego znaczenia. Sytuacja na rynku pracy jest niestabilna, a trwałe niedopasowanie między popytem na pracę i podażą pracy okazało się permanentną cechą tego rynku.

Konieczność reakcji na dynamicznie zmieniającą się sytuację gospodarczą wymusza stosowanie rozwiązań całościowych, mających na celu uelastyczenie rynku pracy i lepsze przystosowanie go do potrzeb gospodarki. Samozatrudnienie wpisuje się zatem w nurt rozwiązań deregulujących rynek pracy, takich jak nietypowe formy zatrudnienia.

Analiza informacji statystycznych dotyczących samozatrudnienia w Polsce wykazuje, że ten rodzaj świadczenia pracy dotyczy prawie 1/5 wszystkich osób zatrudnionych. Oznacza to, że nie jest to forma zatrudnienia marginalna, ale dość często wybierany rodzaj aktywności zawodowej. Motywy podejmowania pracy na własny rachunek są różnorodne i mniej lub bardziej dobrowolne. Także

nie w każdej sekcji PKD samozatrudnienie się sprawdza i jest popularne, ale stanowi istotną alternatywę dla innych form zatrudnienia.

Odnosząc się do hipotezy badawczej postawionej we wprowadzeniu można stwierdzić, że samozatrudnienie jest elementem systemowego działania na rynku pracy. Świadczy o tym fakt, że jest to forma zatrudnienia współistniejąca z innymi rodzajami świadczenia pracy, jest więc częścią polityki rynku pracy i stanowi jedną z propozycji dla osób aktywnych zawodowo.

SELF-EMPLOYMENT AS PART OF THE SUPORT SYSTEM OF LABOR MARKET POLICY IN POLAND

Summary

The economic system is a whole, which is composed of various elements. The labor market is one of the elements. Self-employment is an alternative form of employment, that belongs to the so-called atypical forms of employment benefits. It is for people who are not able to find employment or are unable to accept available jobs, with their professional aspirations. This is a particularly attractive way of functioning and earning during the economic downturn. The article presents the most important rules and concepts of self-employment in Poland, the advantages and disadvantages of this form of employment, as well as the status and dynamics. The statistical data allowed for analysis of the phenomenon and see how developed a number of self-employed economic slowdown.